

Koalisjoner for forandring

Taler

Thorbjørn Jagland

Dato

9 november 2000

Sted

Folkets Hus, Oslo

Omstendigheter

Arbeiderpartiets landsmøte - Innledning om nytt prinsipp- og arbeidsprogram

- 1 Jeg skal presentere det som etter min mening er et av de viktigste reformdokumentene på mange tiår.

5

Jeg vil sammenfatte programmet på følgende måte:

- 10 Arbeiderpartiet setter bekjempelse av fattigdom øverst på dagsordenen.

- 15 Vi legger fram en nødvendig reform av sykehusvesenet for å sikre alle tilgang til de nye behandlingsmetodene som kommer.

- 20 Vi vil ha full barnehagedekning, deretter noe gratis kjernetid for alle og vesentlig lavere priser.

- 25 Vi vil gå videre mot å skape en mer helhetlig skoledag som frigjør tid for barn og foreldre.

- 30 Arbeiderpartiet legger opp til en vesentlig økning av den statlige kulturinnsatsen.
- 35 Det blir en forsterking av vårt internasjonale engasjement og europeiske orientering.
- 40 Dette skal gjøres samtidig som vi skal videreføre de vedtatte planer for eldreomsorg, kreftomsorg og psykiatri.
- 45 For mange stridssaker, sier noen?

Vel, i tilbakeblikk kan historikerne se hvem som skapte fremtiden og hvem som
50 stod i veien for fremskrittet.

Et eksempel: I 1946, i et kapitalfattig Norge, var det bare staten som kunne
55 modernisere norsk forsvarsindustri. Kongsberg Våpenfabrikk ble etablert. Men samfunnet forandret seg. I 1987 var kapitalbehovet for en refinansiering av bedriften på mellom 1 og 1,5 milliard kroner. Arbeiderpartiregjeringen kunne ikke ta ansvaret for å drive det videre. Noen fremtredende i den gamle garde mente saken var en nasjonal ulykke, både industripolitisk og sikkerhetspolitisk.
60 De så saken som et beklagelig eksempel på forfallet i Arbeiderpartiet, og Gro og jeg fikk så ørene flagret.

65 Vel, i dag er Kongsberggruppen et multinasjonalt industrikonsern med hovedkontor i Norge og 3400 ansatte. Kongsberg er et høyteknologisk senter i

Norge.

70

Dette var ikke uttrykk for forfall, men for handlekraft slik at et av landets viktige industrisamfunn kunne overleve. Kongsberg ble ikke en nasjonal ulykke, men et flaggskip for Norge.

75

Vi har ingen erfaring for at det er noen god strategi å sitte stille når nye realiteter trenger seg på.

80

Jeg skal snakke om de nye realiteter som gjør at vi må gjøre noen nye grep. For at den store fortellingen skal kunne fortsette. Fortellingen om utvikling av demokratiet, om arbeiderklassens frigjøring, om velferdsstatens rettferdighetsprosjekt.

85

90 Men la meg minne om noen viktige innsikter som vi har gjort oss gjennom de siste hundre årene.

95 For det første det Willy Brandt en gang sa om at skillet mellom ondt og godt ikke går mellom land og folkegrupper. Det går tvers gjennom hvert enkelt menneske. De fleste har om enn i forskjellige grader potensiale i seg til både det onde og gode.

100 De ytre omgivelsene bestemmer i høy grad om mennesket blir godt eller ondt. Mennesket kan bli bedre når omgivelsene blir bedre.

105 Dette er den egentlige begrunnelsen for velferdsstaten. Millioner av rettsløse

arbeidere ble gjennom den likestilte og selvbevisste statsborgere. Mye ondskap ble fordrevet eller redusert som følge av utjamningspolitikkenes framvekst. Fordi omgivelsene ble bedre.

110

Det finnes en lang rekke unntak fra regelen, men det er et faktum at mange av de skumle trekkene i dagens samfunnsbilde er forbundet med sosial elendighet.

115

I USA sitter det flere svarte ungdommer i fengsel enn det er som går på universiteter. Det er ikke fordi svarte er dummere eller mer kriminelle enn hvite. De sosiale forholdene for dem har vært vanskeligere.

120

Med andre ord: Når velferden når ut til alle, når vi tar ansvar for hverandre, skaper det ikke bare frihet for de mange, men det gir også et mer harmonisk samfunn.

125

Fordi alle kan delta.

130

Fordi alle blir inkludert.

135

Dette er filosofien bak forebygging. Forebygge kriminalitet, forebygge rusmisbruk, forebygge vold.

140

Denne filosofien må Arbeiderpartiet holde fast ved.

Derfor må vi sloss for den nordiske velferdsmodellen som når ut til alle.

Den andre innsikt jeg vil peke på er den til filosofen Immanuel Kant:

150 Tingene har verdi, men mennesket har verdighet.

Hvis grunnleggende menneskelige behov kun skal måles i penger som kan
155 omsettes i et marked, får vi et kaldt samfunn.

Med grunnleggende menneskelige behov mener jeg ikke bare det selvfølgelige
160 som utdanning, helse og eldreomsorg. Men også arbeid, bolig og kultur.

På disse områdene kan det ikke bare være effektivitet og hvor mye den enkelte
165 kan betale som gjelder.

Hvis det koster noe ekstra at vi tar vare på hverandre, så betaler vi den prisen.
170 Fordi vi får så uendelig mye igjen i form av menneskelig varme og harmoni.

Derfor er det ikke det samme hvem som utfører oppgavene bare kommunen
175 betaler, som det heter. Hvis ikke kommunen opprettholder en stor
egenproduksjon av tjenester mister den kontrollen og de private vil etter hvert få
monopol.

180 Vi vil ikke tilbake til den situasjonen at grunnleggende menneskelige behov er
prisgitt markedet.

Derfor må vi forsvare en sterk offentlig sektor som må bygge på noe mer enn effektivitet og penger.

190 Den må bygge på omsorg, kvalitet og varme.

Men vi må også ha med oss den tredje innsikten som jeg hadde tenkt å nevne,
195 nemlig den til Karl Marx om at når teknologien endrer seg, blir ikke lenger de gamle eiendomsforhold og de gamle måter å organisere arbeids- og samfunnsliv på hensiktsmessige.

200

Den som vil drive velferdspolitikken må ha evne til gjøre reformer når samfunnsforholdene endrer seg.

205

Et eksempel: For noen år siden bestemte postverket seg for å legge ned det lokale postkontoret 2170 Fenstad. Dette var ledd i at postverket måtte omstille seg som følge av ny teknologi. Saken i Fenstad resulterte som mange andre steder i underskriftskampanjer og i Fenstad pakket man inn postkontoret i svart plast og
210 drakk gravøl. I dag er det postfilial på Joker-butikken på Fenstad. Det gamle postkontoret var åpent mellom 10 og 16. Det nye er åpent mellom 9 og 18. Lederen for aksjonen sier nå: Jeg må bare innrømme at jeg tok feil.

215

Jeg må innrømme at han har rett.

220 Vi må stå fast på våre gamle idealer. Men vi må forholde oss til nye realiteter.

225 Vi står ovenfor nye teknologiske realiteter som gjør at vi må finne nye organisasjons- og eiermodeller for våre statsbedrifter, herunder sykehusene og Statoil.

230 Vi står ovenfor nye internasjonale realiteter som også taler for at det er nødvendig å gjøre grep for vår olje- og gassvirksomhet.

235 Og vi har å gjøre med nye europeiske realiteter som ikke Island akter å lukke øynene for, heller ikke Sveits eller nesten halvparten av SVs programkomité. Da bør heller ikke vi gjøre det.

240 Vi har fått nye sosiale klasseskiller. Norge er blitt søkkrikt, men flere er blitt fattige. Dette er en annen realitet og vi kan ikke sitte og se på det.

245 Vi skal leve med nye menneskelige og kulturelle relasjoner.

Norge er blitt et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn. Dette er også en realitet, og det var begrunnelsen for det nye KRL-faget (Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering). Vi ville skape et fellesfag for alle, men med respekt for hver enkelts religiøse ståsted. Det har kommet mange klager på at faget ikke tar nok hensyn til dette. Programkomiteen sier i utkastet til program at vi vil ta standpunkt til om faget må endres etter at evalueringen er ferdig. Den er nå ferdig. De fleste er fornøyd, men en del har innvendinger mot måten faget praktiseres på. Utgangspunktet for faget var at det skulle utvikle forståelse og respekt for andre med ulik tro og livssyn. At vi skulle bli bedre i stand til å ta vare på hverandre. Derfor må Arbeiderpartiet være villig til å foreta endringer i faget, herunder fagets navn for at fagets intensjon skal kunne oppfylles.

260 Slik arbeider en reformbevegelse. Endrer på virkemidlene når erfaringene tilsier

det.

265

Vi er midt inne i en informasjonsrevolusjon. Den preges av nettverksbygging, desentralisering og flate organisasjoner. Og framfor alt av internasjonalisering.

270 Derfor måtte statsbedriftene få en friere stilling. For at de skulle bli i stand til å konkurrere i et åpent internasjonalt marked. Jeg vil påstå at hvis vi ikke hadde lagt om Telenor fra å være et forvaltningsselskap styrt av Stortinget til å bli et aksjeselskap, hadde vi ikke hatt Telenor i dag. Nå er Telenor vårt viktigste teknologiselskap.

275

Vi må gå videre til hele den offentlige forvaltning.

280 Det er nødvendig med en sterk desentralisering til kommunene. Staten må avreguleres. Vi må få slutt på detaljregulering og kontroll.

285 Vi må også reformere partiet. Medlemmene må få mer makt bl.a. gjennom direkte avstemming. I Buskerud deltok over 1100 partimedlemmer i en medlemsavstemming om stortingslista. Det viser at folk vil ha noe å si.

290

Partifeller,

Hvis programkomiteens forslag går igjennom, står vi foran en liten revolusjon i vårt demokratiske system.

295

Det blir en tydeligere stat. Staten skal styre der det trengs overordnet politisk styring. Ellers blir makt desentralisert ut til kommuner. Velgerne vil få mer å si gjennom direkte påvirkning. Og vi vil klargjøre regjeringens og Stortingets ansvar i vårt parlamentariske system ved å gi regjeringen rett til å skrive ut
300 nyvalg. Meningen er å få til klarere styring.

305 De som ikke vil ha noen reformer, må si hvordan de vil hankses med lavere
valgdeltakelse, forvitring av partidemokrati, svarteperspill mellom Storting og
regjering, og en uverdigg situasjon der sentrale myndigheter og fylkeskommuner
skyver ansvaret for sykehusene over på hverandre slik at folk til slutt ikke
skjønner hvem som har ansvaret.

310

Jeg vil anbefale Arbeiderparti å ta grep.

315 For demokratiets skyld.

For velferdens skyld.

320

Vi lever ikke bare i en informasjonsrevolusjon. Vi er også inne i en
bioteknologisk revolusjon.

325

Derfor må vi endre eierform og organisasjonsmodell for sykehusene.

330 Sykehus er moderne informasjonsbedrifter. De må få en friere stilling. Som
andre statsbedrifter.

335 Derfor foreslår vi å gjøre sykehusene til statsforetak.

Den medisinske utvikling vi ser gjør det nødvendig med en langt sterkere og

overgripende styring, ikke av sykehusene, men av ressursene.

345 Hvordan opplever folk helsevesenet i dag?

De fleste som kommer på sykehus møter personell som gir av sitt beste. Det er ikke de ansatte det er noe galt med. Men det er noe galt med vesenet. Mange opplever å være kasteballer og ikke bli tatt på alvor. Som når en pensjonist skal
350 gjennomføre operasjon for grå stær. Har reist over ti mil, møtt opp i tide, meldt fra at hun er kommet, spør hva som skjer og får til svar at legen som skulle ta seg av henne ikke er der den dagen. Men hun skal få ny avtale om noen uker.

355

Vi kan ikke ha slike forhold når ny teknologi og nye behandlingsmetoder krever enda mer av vårt helsevesen.

360

Vi kommer ikke utenom at sykehusene må spesialiseres i større grad. Alle behandlingsmetoder kan ikke være på alle sykehus. Det er bare en instans som kan foreta en slik overgripende styring av ressursene på vegne av fellesskapet. Det er staten.

365

Etter at det er gjort må det enkelte sykehus få frihet til å bruke sine ressurser på en best mulig måte slik at pensjonisten jeg snakket om slipper å oppleve
370 liknende episoder.

Noen sier at dette vil bety sentralisering. Jeg svarer at hvis vi ikke gjør dette, får vi sentralisering. Markedet vil selvfølgelig tilby de nye behandlingsmetodene der det offentlige ikke strekker til. Da vil tilbudene bare komme der markedet er stort nok, dvs der det er mange nok kunder som har penger nok. Dette vil bli sentralisering.

380

Hvis derimot staten påtar seg å styre ressursene kan spesialfunksjoner bli lagt ut til de forskjellige småsykehusene og få livets rett.

385

Og sykehusene skal ha en sterk lokal forankring med lokale styrer.

390

Frankrike har et statlig sykehusvesen. Det er Europas beste og består av over 1000 sykehus, de fleste av dem små.

395

Noen spør, ja men hva skjer med fylkeskommunen hvis sykehusene overføres til staten. Vi kan da ikke la være å gjøre de rette grepene for helsevesenet av hensyn til fylkeskommunen.

400

Andre sier, ja men vi må da ha et tredje nivå mellom staten og kommunene. Ja det tror også jeg.

405

Men spørsmålet er ikke så enkelt. Vi har 5-6 nivåer. Vi har staten. Fylkene. Det er i tillegg dannet fem helseregioner fordi fylkesgrensene har vist seg ikke å være relevante for å drive helsepolitikk. Vi har kommunene. Mange steder utvikler det interkommunale samarbeidet seg fordi kommunegrensene ikke passer så godt lenger. Og i mange kommuner er det bydelsutvalg eller bygdeutvalg.

410

Og Staten er tilstedeværende overalt. Fylkesmannen har vokst fra 233 årsverk i 1976 til 1872 årsverk i 1999. Og det er ikke bare gjennom fylkesmannen vi har den regionale stat. Det skal visstnok eksistere over 300 statlige fylkesvise enheter, i tillegg til over 200 statlige regionale kontorer som omfatter enheter større enn fylket.

415

420

Det har utviklet seg et system som er uoversiktlig og udemokratisk. Jeg mener at Arbeiderpartiet bør kjempe for å endre det i stedet for å bevare det. I demokratiets navn.

425

Programkomiteen går inn for:

430

En tydeligere stat.

Desentralisering til kommunene.

435

Sterkere kommuner.

440

Jeg har tillit til at landsmøtet formulerer det som er riktig når det gjelder mellomnivået. For det er nok klokskap og erfaring i denne salen til å klare det. En ting er jeg sikker på: Dere vil si noe om at vi må få en opprydding på fylkesnivå. Få vekk dette udemokratiske dobbeltkjøret som staten har lagt seg til på fylkesnivå.

445

Jeg har allerede vært inne på de økende forskjellene og nyfattigdommen som den nye økonomien har skapt.

450

Vi skal ta fra de rike. Men det hjelper ikke hvis vi ikke har virkemidler til å hjelpe de fattige.

455

La oss da være klar over at hovedgrunnen til nyfattigdommen er at så mange blir slått ut av arbeidslivet. 10 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder går nå på uføretrygd. Folk blir uføretrygdet tidligere og tidligere i livet. Dette er de virkelig fattige. De må gå på lav trygd resten av livet.

De fleste av dem ønsker å jobbe og kan gjøre litt. Da må de få muligheten. Derfor bør staten støtte bedrifter økonomisk for å ta vare på folk med svak arbeidsevne der alternativet er uføretrygd. Det offentlige bør selv gå foran.

Det er behov for å tenke radikalt når det gjelder arbeidsmiljø. I dag er ikke problemet giftige stoffer og forurensing inne i bedriftslokalene som var noe av utgangspunktet for arbeidsmiljøloven på 70-tallet. Nå er det psykososiale problemer, slitasje og stress som er problemet. Ofte kombinert med dårlig privat livsstil.

Vi trenger en ny arbeidslivslov som ser på helheten i arbeidstakernes situasjon og som gir nye rettigheter. Ville det for eksempel ikke være fornuftig å gi arbeidstakerne rett til fysisk trening betalt av arbeidsgiver i arbeidstida? Mange har det, hvorfor ikke la alle få det.

Bolig er et annet felt som skaper ulikhet.

Tenk dere et ungt menneske som skal inn på boligmarkedet i dag. Eller trygdede på lav inntekt.

Vi opplever uverdige forhold på boligmarkedet. Bolig kan ikke overlates til markedet alene. Vi må få tilbake en sosial boligpolitikk.

495

Ikke gjør dette vanskeligere enn det er. Det må rett og slett bygges flere boliger. Særlig utleieboliger og studentboliger. Og subsidiene må rettes inn mot de som har det vanskelig på boligmarkedet.

500

Dette vil skape større likhet i samfunnet.

505

Det vil også vår barnehagepolitikk gjøre.

510

Vi vil ha full barnehagedekning innen 2003. Deretter skal alle få tilbud om noe gratis kjernetid. Staten skal betale 50 prosent av utgiftene, kommunene 20 prosent og foreldrene 20 prosent. Dette vil føre til vesentlig lavere utgifter for foreldrene. En barnehageplass som nå koster 4000 kr pr. måned vil etter dette koste 1800 kr. Det vil koste staten penger. Men jeg kan ikke tenke meg noen bedre måte å ta vare på hverandre og det er den beste fordelingspolitikk vi kan ha.

515

520

Jeg vil snakke om samfunnets aller fattigste. Under bispelokket, utenfor Børsen, på Plata på sjøsiden av Oslo S lever det mennesker med rusproblemer. De befinner seg utenfor samfunnet, jages fra sted til sted. Hvert eneste år dør mange av overdoser, bare i Drammen har 11 mistet livet på grunn av dette hittil i år.

525

530

Vi må få en opprustingsplan på dette området også. Men da må vi få bedre styring. Det nytter ikke å overlate dette til frivillige organisasjoner alene som er opptatt av sin spesielle terapi eller behandlingsmetode ofte i konkurranse med andre.

Vi må ta grep og styre også på dette område.

540 Vi må ha evne til å se samfunnet nede på bakkeplan. Men vi må også se
samfunnet i perspektiv. For å sikre nok verdiskaping slik at vi har noe å fordele,
må vi ha evne til å se hvordan økonomien endrer seg.

545 Debatten om økonomisk politikk er perspektivløs. Den dreier seg stort sett om
hvor mye oljepenger man skal bruke. Men alle vet at slingringsmonnet ikke er
stort. Og det man kranbler om er ikke nok til å stanse flyttestrømmen fra
distriktene og presset på byene eller til å løse de voksende fattigdomsproblemer i
550 landet vårt.

Vi trenger en langt mer offensiv næringslivs- og arbeidslivspolitik for å kunne
555 hankses med disse utfordringene.

Det er her statens økonomiske handlefrihet kommer inn i bildet. Staten må være
560 motor og drivkraft i utviklingen av både nytt og gammelt næringsliv.

Det har vært mye fokus på IT Fornebu som er helt nødvendig for å sikre landet
565 et senter for teknologi og kunnskap. Men Tromsø og Trondheim, Narvik,
Kongsberg har jeg allerede nevnt, har store muligheter. Derfor bør vi
regionalisere forskningsmidlene og arbeidslivspolitikken slik at de regionale
fortrinnene kan bli utnyttet.

570

Vi må skape nye muligheter med bioteknologi og IT som basis. Med
utgangspunkt i disse to teknologiene kan vi nå ta fisken inn på land og fore den

575 med gass.

Vi kan skape en ny næringsvei basert på hydrogen.

580

Og vi kan framfor alt få mye mer ut av våre naturressurser.

Og der vil jeg snakke rett fra leveren: Sannheten er at distriktene i dag utarmes fordi vi har fratatt oss selv muligheten til å få ut av markedet det markedet er i stand til å betale for bearbeidede produkter.

585

En stor del av fisken går ubearbeidet til Europa fordi vi gjennom folkeavstemninger har valgt å stenge våre bearbeidede produkter ute fra det største fiskespisende marked i verden.

590

Landbruket er preget av overproduksjon og subsidier fordi vi har valgt å fokusere på beskyttelsestiltak i stedet for på kvalitetsprodukter som markedet vil ha.

595

600

Og gassen går i rør til kontinentet, mens europeerne overtar verdiskapningen deretter. Og nå vil noen at dette skal fortsette ved å nekte Statoil å inngå partnerskap og få inn eiere som kan bringe selskapet inn i hele verdiskapingskjeden helt fram til forbruker på kontinentet.

605

Den store taper i dette er distriktene, fordi det er der råvarene produseres. Men generelt sett vil det lamme hele industrisamfunnet hvis dette fortsetter.

610

615 Snur vi det derimot rundt, kan vi med utgangspunkt i våre råvarer danne en
entreprenørkultur som kan blåse nytt liv i distriktene og industrisamfunnet.

620 Fisken i havet og fisken fra oppdrettsanleggene er langt viktigere enn olje og
gass. Men vi må ha adgang til markedene. Og staten må være motor i den
forskningen som er nødvendig.

625 Landbruksorganisasjonene har skapt Tine, Gilde, Prior som representerer en
fantastisk økonomisk infrastruktur, men som ikke kan realisere seg selv fullt ut
før man utnytter det markedet er villig til å betale.

630 Det motsatte er her hjemme av enkelte på venstresiden blitt kalt
markedsliberalisme. Slik kan man opprettholde en subsidieøkonomi og en
beskyttelsespolitikk som holder på å ta strupetak på distriktene.

635 Og det verste av alt. Det vil ta et langsomt strupetak på
næringsmiddelindustrien fordi råvarene vil bli for dyre til at den kan
opprettholdes. Det ser man jo på svenskehandelen.

640 Og nå skal denne filosofien også gjelde Statoil.

645 Situasjonen for vår gassindustri er denne: Det europeiske gassmarked
liberaliseres. Og Norge møter nye konkurrenter fra øst og sør.

650 Vi må ha en tung aktør som kan selge den norske gassen inn på markedet. Da
må Statoil skaffe seg partnere og Statoil må få kjøpe noen SDØE-andeler slik at

selskapet blir tungt nok.

655 Det er ikke snakk om å gi bort andeler. Det er snakk om å selge. Andelene vil bli industrialisert og vi får mer igjen for dem.

660 1 prosent produktivtetsforbedring av SDØE betyr 15 milliarder.

De som gjør det til ideologi at statens direkte eierandeler SDØE skal være
665 akkurat like store som i dag og at Statoil skal være organisert akkurat som i dag, forvalter en ideologi som kan gå ut på å frarøve fellesskapet store verdier og distriktene mange arbeidsplasser.

670 SDØE-andelene har gått fra å utgjøre 37 prosent ved konsesjonsrunden i 1996 til 17 prosent ved siste konsesjonsrunde. Det skyldes en annen realitet, nemlig at vi har hatt behov for å drive ut marginale ressurser og dermed for ny teknologi. Selskapene fikk flere eierandeler for at det skulle bli lønnsomt å drive fram ny
675 teknologi. Hadde vi ikke gjort dette hadde også staten frarøvet seg selv store verdier.

680 Debatten om hvor store eierandeler staten skal ta i hver konsesjonsrunde dreier seg ikke om ideologi, men om hva som er klokt for at staten skal få mest igjen for ressursene.

685 Det som er prinsippet, er at staten i utgangspunktet eier alle olje- og gassressursene. Staten har helt fra begynnelsen satt bort til private norske og utenlandske selskaper å drive ut ressursene.

690

695 Dette skal fortsatt være prinsippet. Hvis noen ønsker å lage en organisasjonsmodell som slår dette enda klarere fast, så gjerne for meg. Men vi må ordne oss slik at gassen kan nå fram til forbruker og at vi får mest mulig igjen for den.

700 Partifeller,

Vi lever i en internasjonal økonomi. La oss ikke bare ta problemene knyttet til det. La oss ta ut det som er mulig av de internasjonale markedene.

705

Staten har også en stor formue som den i partnerskap med privat kapital kan bruke til en offensiv politikk for å styrke norske eierposisjoner og norsk virksomhet ute.

710

Vår kapitalformue er faktisk også en ressurs som bør forvaltes på en offensiv måte både hjemme og ute for å styrke vårt næringsliv.

715

Dette handler om å styre. Gjenvinne styring over egen økonomi i en internasjonal virkelighet.

720

725 På samme måte som omorganisering av sykehusene og offentlig forvaltning handler om det samme. Forbedre våre virkemidler slik at politikken kan få ny kraft - til å tjene folket.

Alternativet - som er å sitte stille - er at mulighetene til styring svinner under

bena våre.

Det er dette europapolitikk og utenrikspolitikk også handler om. Mer politisk styring.

735

Kofi Annan sa i sin tale til FNs milleniumsforsamling at vi ikke lenger lever i en internasjonal virkelighet, vi lever i en internasjonalisert virkelighet.

740

Med dette ville han si at alt er vevet i hverandre i en global økonomi.

745 Da trenger vi nye globale virkemidler.

For eksempel skatt på valutatransaksjoner for å dempe de hemningsløse valutaspekulasjonene.

750

Vi må ha sterke regler for handel som ta hensyn til miljø, arbeidstakere og forbrukere i WTO.

755

Vi må opprettholde bistanden fordi dette er nesten den eneste globale fordelingspolitikk som eksisterer. Det er en skam at ikke de rike landene har oppfylt FNs målsetting. Vi går videre mot 1 prosent.

760

Vi må gi u-landene adgang til markedene. U-landene må få mulighet til å omsette sine varer på de internasjonale markedene.

765

Det må bli en mer omfattende gjeldslette.

770

Norge skal være i front. I bekjempelse av fattigdom og i kampen for fred. Vi skal bruke vårt medlemskap i Sikkerhetsrådet til å kjempe fram en bred strategi for fred. Der kampen mot fattigdom, mot landminer og spredning av håndvåpen står i front. Fordi dette ødelegger alt sosialt liv i store deler av verden. Og skaper konflikter.

775

780

Som jeg sa i begynnelsen. Mennesket formes av omgivelsene - om det blir godt eller ondt, om det har mulighet til å handle solidarisk eller ikke. I store deler av verden er virkeligheten brutalisert, av fattigdom og våpen.

785

Dette må vi få bukt med.

790

Jeg vil vende tilbake til Kofi Annan. Han ser regionaliseringen i verden som en stor fordel. Den skjer over hele verden i form av at land som hører hjemme geografisk og på andre måter slår seg sammen for å klare seg bedre.

795

Dette er kommet lengst i Europa. Og utviklingen går raskt videre.

800

12 nye land forhandler nå med EU om medlemskap. EU-kommisjonen sier i en rapport som kom for to dager siden at forhandlingene vil kunne være ferdige i 2002. Det vil være en lang formell prosess deretter i alle medlemslandene. Men opptak av nye medlemmer kan starte i 2004 - 2005. Midt i neste stortingsperiode vil det altså kunne bli klart at omtrent hele kontinentet blir medlem av EU. Tyrkia ønsker å følge etter.

805

Endringene i Jugoslavia kan åpne opp for et nytt Balkan og disse landenes inntreden i Europa.

810

På Island har de to regjeringspartiene satt i gang en intern prosess for å vurdere hva Island skal gjøre i denne nye situasjonen.

815

Sveits skal ha folkeavstemming i mars neste år om landet skal søke om medlemskap i EU.

820 Når Island tenker, må vi våge å gjøre det.

825 Noen sier at vi visste alt det som nå skjer i 1994. Nei, vi gjorde ikke det. Noen på nei-siden sa at hvis EU utvides vil de kunne komme til å skifte standpunkt. Det man da tenkte på var tre øst- og sentraleuropeiske land. Ikke hele kontinentet.

830 Vi bør ikke frata oss selv og folket mulighet til å tenke gjennom saken på nytt hvis det skulle skje store ting neste stortingsperiode. Vi bør ikke frata Norge muligheten til å handle på rette tidspunkt for å ivareta rent nasjonale interesser.

835

Derfor bør ikke vi som har tenkt å være i ledelsen av nasjonen frata oss muligheten til å lede. For et lite land er det alltid klokt å ha handlefrihet i utenrikspolitikken.

840

Men to ting vil jeg gjenta: Det bør ikke bli snakk om å reise saken på nytt før det er en bredere enighet her hjemme og før utvidelsesprosessen er kommet i gang.

845

Før vi har en ny situasjon.

850

Til slutt tre særdeles viktige stikkord:

855

KULTUR - MILJØ - UTDANNING

Dette er de viktigste drivkrefter for positiv forandring.

860

Kulturlivet må aldri bli underlagt markedets jernhånd. Da får vi ensretting. Det er først og fremst en aktiv statlig kulturpolitikk som kan sikre mangfoldet. Vi legger opp til en sterk satsing på en offentlig kulturpolitikk for å støtte mangfoldet og nyskapingen i kulturlivet.

865

Hvis vi tar knekken på det kulturelle mangfoldet, ville det være nesten like katastrofalt som å ødelegge det biologiske mangfoldet i naturen.

870

For en tid siden pakket en gruppe forskere duk rundt 24 furutrær i Kvam kommune i Hordaland og Sigdal kommune i Buskerud så de var hermetisk lukket. Deretter gasset de trærne. Og hva fant forskerne?

875

De fant 197 arter, 81 av dem nye i Norge, fem var for vitenskapen nye og aldri beskrevet før.

880

Slik er naturen. Et enormt mangfold som hele tiden fornyer seg. Slik er samfunnet også. Det fornyer seg hele tiden.

885

890 Det er vår oppgave å ta vare på dette mangfoldet. Gjennom vår miljøpolitikk og kulturpolitikk.

895 Og gjennom vår utdanningspolitikk.

900 Det er på tide å snakke om mangfoldet blant våre barn som må tas vare på. Særlig er det viktig å ta vare på evnene til de som kalles svake elever. For de har et enormt potensiale.

905 Montessorri sa at alle barn er lærenemme, så sant de ikke hindres i å forfølge sin egen lærelyst. Dette er hovedproblemet i skolen.

910 Da vil jeg henvise til Confusius (451 f. Kr.) som sa: Det jeg hører, glemmer jeg, det jeg ser husker jeg, det jeg gjør forstår jeg.

915 Vi skal ikke bringe skolen tilbake til en lærer-bak-kateteret-skole - men tilbake til livet. Lære gjennom å gjøre. Dette roper mange elever etter. Særlig de som er såkalt skolesvake. Men de er ikke svake. Det er skolen som er svak.

920 Jeg tror at det som er bra for elever med problemer, kan være like bra for andre elever.

Derfor må vi nå få fokus på innholdet i skole. Vi må lytte til elevene og vi må fortsette å gjøre skoledagen mer hel. For å frigjøre barn og foreldres tid.

930

Miljø har det samme potensiale til forbedring som kultur og utdanning.

935

Tenk hvilke forbedringer som sprang ut av de økte miljøkravene til industrien på 70- og 80- tallet. Mange spådde at industrien ville gå nedennom og hjem. Men det motsatte skjedde. Miljøkravene ga støtet til teknologiforbedringer slik at industrien overlevde.

940

Kyotoavtalen må vi se på som en drivkraft for å utnytte våre naturgitte fordeler. Alternative energikilder kan bli en ny næringsvei for Norge.

Vi har mye vind. La oss få vind i seilene.

945

Vi er fra gammelt av en hydrogenasjon. Vi er i starten av en hydrogenperiode. La oss være foregangsnasjon.

950

Gassen kan brukes ikke bare til å fore fisk, men til å drive busser og ferger. La oss sette i gang.

955

Partifeller,

960

Jeg vil slutte med Kofi Annans ord til FNs milleniumsforsamling:

"Vi må danne koalisjoner for forandring."

Han snakket om en dynamisk koalisjon av regjeringer, næringsliv og det sivile samfunn for å bygge en global økonomi som tjener alle.

Vi må bygge en slik koalisjon her hjemme også.

Arbeiderpartiet må ta på seg denne oppgaven for å gjenskape et politisk og økonomisk sentrum.

Vi må gjenskape et velferdspolitisk sentrum ved å gå foran for nødvendige reformer i vårt offentlige helsevesen og i hele den offentlige sektor.

Vi må gjenskape et sentrum i økonomien. Ved å danne et partnerskap mellom staten, fagbevegelsen og den produktive private kapitalen.

Det var dette sosialdemokratiske kompromisset som bar landet framover. Arbeiderklassens kompromiss med kapitalen ble grunnlaget for den sosiale utviklingen og velferdsstaten slik vi kjenner den i dag.

Velferdssamfunnet har gjort folket til en del av økonomien og gjensidigheten mellom arbeid og kapital er nå så høy at ingen kan sette seg utover den uten å bryte ned hele velferdssamfunnet. Driver politikerne overbud som presser priser og renter opp forsvinner arbeidsplassene og kapitalen til utlandet. Hvis kapitaleierne gir seg selv store fortjenester, stiller ikke lønnstakerne opp. Pris- og

1005 lønnskarusellen kommer i gang igjen med det som følge at markedene igjen undergraves og vi får arbeidsledighet og krise.

1010 Nå bryter solidaritetsalternativet sammen fordi mange næringslivsledere og kapitaleiere ikke har skjønt denne hårfine balanse. Mens de hviler middag undergraver de seg selv.

1015 Hvor kommer denne redselen for å dele i fra? Den kommer i hvert fall ikke fra markedet. For som jeg allerede har sagt. Solidaritetsalternativet, eller kompromisset mellom arbeid og kapital, er det som holder markedet stabilt i gang. Som sikrer både en jevn inntektsutvikling for lønnstakerne, en rimelig fortjeneste for kapitalen og som derfor sikrer fundamentet også for velferden.

1020

Jeg kan ikke uttrykke meg klarere når jeg sier at det historiske kompromisset mellom arbeid og kapital, mellom regjering, fagbevegelse og næringsliv, er 1025 nøkkelen til morgendagens samfunn hjemme som ute.

Det var derfor jeg på landsmøtet for to år siden sa at den produktive kapitalen er 1030 vår venn. Det er en slik koalisjon Kofi Annan forsøker å opprette i verdenssamfunnet.

1035 Denne koalisjonen har brutt sammen her hjemme som følge av arbeidsgivernes oppførsel og den meningsløse konkurransen i det politiske liv om hvem som kan bruke mest oljepenger. Det finnes bare ett påviselig resultat av dette og det er at det politiske og økonomiske sentrum i landet bryter sammen.

1040

1045 Den ekstreme høyrefløy vokser og det er pengeflytterne og bedriftsslakterne som dominerer det økonomiske spillet. Det er dette som gjør at Svein Erik Bakke, en av dem som hviler middag, sier at nå unner jeg Carl I Hagen å bli statsminister.

1050 Det er sammenheng i tingene.

1055 Arbeiderpartiets oppgave må være å gjenskape et reelt politisk og økonomisk sentrum med utgangspunkt i et samarbeid med den virkelig produktive og arbeidende kapital.

1060 Vi må, som jeg har vært inne på, særlig stille vårt økonomiske prosjekt til rådighet for distriktene for å skape en utvikling som ikke bygger på kvoter og råvaresalg, men på produktutvikling og verdiskaping. Vi må gjenreise et sterkt industri-Norge. Bare da kan folk fritt velge hvor de vil bo.

1065

Det haster. For presset på byene vokser som følge av at distriktene utarmes. Med bolignød og sosiale problemer som følge.

1070

Kofi Annan sa også dette på FNs milleniumsforsamling:

1075 "På det nasjonale plan må vi gjennomføre reformer for å styre bedre, på det internasjonale plan må vi styre bedre sammen.

Vi må danne koalisjoner for forandring.

1080

Vi må stille mennesket i sentrum for alt vi gjør. Ingen oppgave er mer nobel, og intet ansvar større enn det å sette menn, kvinner og barn i hele verden i stand til å kunne leve et bedre liv."

1085

Det er dette programmet dreier seg om. Reformen nasjonalt og internasjonalt for å kunne styre bedre.

1090

Ta ansvar for dette. Ansvar er ikke noe jeg har - det er ikke noe du har bare for deg og ditt. Vi må ta ansvar for hverandre. Bare da kan den store fortellingen fortsette: om å ta vare på og styrke demokratiet, om arbeiderklassens frigjøring, om fortsatt bygging av velferd. Og denne fortellingen må nå ut til hele verden. Demokrati, frigjøring, velferd til hele verden.

1095

1100

Tre steinhoggere arbeidet i et steinbrudd med å hogge til hver sin steinblokk. En mann kom forbi og spurte hva de holdt på med:

1105

Jeg hogger stein, sa den første.

Jeg lager trapp, sa den andre.

1110

Jeg er med og skaper en katedral, sa den tredje.

1115

Hvis jeg skal si en setning om den politiske situasjon, så er det denne. Hvis sentrumspartiene vil danse rundt gullkalven til høyrepartiene og pengeflytterne i stedet for å fortsette å være med oss å bygge en katedral av rettferdighet og solidaritet, så er det beklagelig.

Men jeg sier dere: Før ikke Arbeiderpartiet inn på denne brede vei.

1125

Jeg føler sterkt at Arbeiderpartiet nå må passe på røttene sine.

Røttene er rettferdighet og sosialt ansvar. Å ta ansvar for hverandre. Det er å bygge på teknologi. På fagbevegelse og teknologi.

1130

Men det er også å ha vilje til reformer.

1135

Derfor har jeg den glede å presentere programforslaget.

Kilde

1140

www.DNA.no

Emner

Landsmøtetale, Partipolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/koalisjoner-for-forandring>

1145

1150

1155